

THE JOURNAL OF
OTTOMAN STUDIES

KÜLLİYAT

OSMANLI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ABDÜLKERİM ÇELEBİ'NİN ŞEYHÜLİSLAM YAHYA EFENDİ'YE GÖNDERDİĞİ BİR ŞEFAATNAME ÖRNEĞİ¹

Muhammed ÜLGEN²

Özet

Abdülkerim Çelebi 17. yüzyılda Osmanlı'nın farklı coğrafyalarında kadılık görevi ifa etmiştir. Kadılık görevi dışında dönemin mektup geleneğini yakından takip etmiş, çok sayıda mektup kaleme almıştır. Mektup gönderdiği kişilere başta Şeyhülislam Yahya ve Şeyhülislam Esad Efendi olmak üzere dönemin vezir, paşaları ve ulema sınıfından pek çok kişi örnek verilebilir. İncelenecek mektup Çelebi'nin Şeyhülislam Yahya Efendi'ye gönderdiği mektuptur. Çelebi, hem Taceddin Efendi'nin hem de kendisinin bulunduğu durumdan kurtulması için Şeyhülislam'a mektup göndermiştir. Yazılan mektup dönemin mektup yazma geleneğine uygun bir üslûpla kaleme alınmıştır. Çelebi'nin üslûbu oldukça ağdalıdır. Arapça, Farsça beyitlerin çokluğu, Farsça tamlamaların uzunluğu üslûbu ağırlaştırır başlıca faktörlerdir.

Anahtar Kelimeler: Abdülkerim Çelebi, mektup, Osmanlı, dil, Şeyhülislam Yahya.

A Şefaathname Sample That Was Sent to Şeyhülislam Yahya Efendi from Abdülkerim Çelebi

Abstract

Abdülkerim Çelebi worked as a Kadı in various regions of the Ottoman Empire in the 17th century. In addition to this duty, he followed the letter tradition of that period closely and wrote many letters. We can give various examples from ulema class, veziers, pashas of the period to whom he wrote the letters, he especially wrote to Şeyhülislam Yahya and Şeyhülislam Es'ad Efendi. The letters to be studied is the ones, sent to Şeyhülislam Yahya Efendi from Çelebi. Çelebi sent the letter to Şeyhülislam to get rid of the bad situation in which he and Taceddin Efendi were. The letter was written in the appropriate style of the letter writing tradition of the period. Çelebi's style is grandiloquent. The plurality of Arabic, Persian couplets, length of Persian phrases are the main factors that aggregate the style.

Key Words: Abdülkerim Çelebi, letter, Ottoman, style, Şeyhülislam Yahya.

GİRİŞ

Mektuplar insanların içinde yaşadıkları toplumun psikolojisini, dünyaya bakışını, geleneklerini, inançlarını göstermesi bakımından birer kültür hazinesidir (Gökay 1974: 22-23). Mektup; yazarın fikrî düşüncesini, içinde yaşadığı toplumdan izleri yansıtmaları nedeniyle sosyal bilimler için önemli bir kaynak niteliğindedir.

¹ Bu makale doktora tezinden üretilmiştir.

² Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı doktora öğrencisi, muhammedeb@hotmail.com

Eski Türk Edebiyatı alanında mektup örnekleri münşe'ât mecmualarında yer almaktadır. 14. yüzyıl sonları ile 15. yüzyılın ilk dönemlerinde bu türün ilk örnekleri olarak Yahya bin Mehmed el-Kâtib'in Menâhicü'l-İnşâ, Ahmed-i Dâî'nin Teressül, Şeyh Mahmûd bin Edhem'in Gülşen-i İnşâ ve Mesihî'nin Gül-i Sad-berg adlı eserleri örnek verilebilir. Bu mektuplar hususi istekler yerine genel olarak devlet görevlilerinin mektuplaşırken dikkat etmesi gereken özelliklerin neler olduğu ile ilgilidir (Derdiyok 1997: 665; Gültekin 2015:249).

Münşe'âtlar/mektuplar bireyin isteklerine ve gönderilen muhataba göre çeşitlilik arz etmektedir. Bazen birer resmî belge şeklindedir bazen de masum bir isteğin muhataba iletilmesiyle şekil bulabilmektedir. Hususî mektuplar; konu olarak arz-ı hal, tebrik-name, takriz, talebname, teşekkürname, tehniyename, şefaatname, cevabname, niyazname, davetname, müzekkire vb. gruplara ayrılır (Gültekin 2015: 255). İncelenek olan mektubun içeriğine bakıldığında Çelebi'nin hem kendisi için hem de Taceddin Efendi için Şeyhülislam Yahya Efendi'nin kendilerine yardım etme anlamında şefaat etmesini istemektedir. Bu anlamda mektubun bir şefaatname örneği olduğu söylenebilir.

Bu makalede bir şefaatname örneği olan Abdülkerim Çelebi'nin Şeyhülislam Yahya'ya gönderdiği mektubu incelenecektir. Öncelikle Abdülkerim Çelebi ile ilgili biyografik bilgi verilecek ve eserleri tanıtılacaktır. Akabinde münşe'âtlarla ilgili Agâh Sırrı Levend ile Abdurrahman Daş'ın yaptığı tasniflere değinilecektir. Mektup şekil ve üslûp açısından incelendikten sonra mektubun transkriptli metni verilecektir.

1.ABDÜLKERİM ÇELEBİ'NİN HAYATI

Dönemin büyük âlimlerinden ve ünlü nesir yazarlarından Abdülkerim Çelebi, meşhur âlimlerden Akhisarî Sinan Efendi'nin oğludur. 977'de (1569-1570) doğdu (Katip Çelebi 1871: 113; Mehmed Süreyya 1996:121-122). Abdülkerim Çelebi ilk eğitimini babasından aldı. Kuvvetli bir zekâ ve ilim öğrenme arzusu noktasında akranlarından üstündü. Devrinin ünlü müderrislerinden dersler alarak medrese ilmini tamamladı. 997 (1588-1589) senesinde mülâzım olarak çalışmaya başladı. Kısa bir süre rütbece küçük medreselerde görev yaptı. Tahsilini İstanbul ulemâsından tamamladıktan sonra Mısır'a gidip dönemin Kur'an ilimlerinin ünlü hocalarından olan Şeyh Ali Makdisî'den kıraat ilmini (Ekinci 2014: 81; Atâyî 1852: 718); ünlü müfessir ve muhaddis olan Bedreddin-i Karafî'den ise hadîs ve tefsîr ilmini alarak dönüştü hem yazmaya hem de Dâvûd Paşa, Zâl Paşa, Astarıcı Sinan, Sahn-ı Semâniye ve Vâlîde Sultan medreselerinde müderris olarak görev yapmaya başladı (Mehmed Tahir 1994: 72-73). Daha sonra Yenişehir, Edirne, Halep, Mısır, Bursa ve Galata gibi çeşitli yerlerde kadılık görevlerinde bulundu. 1038 (1629 Şubat) yılında Dersaadet'te vefat etti. Edirnekapı dışında Emir Buhari zaviyesi civarında babasının yanına defnedildi (Gönül 1945:160; Atâyî 1852: 719).³

2.ESERLERİ

2.a. Münşe'ât: Mukaddime ile başlar. Mukaddime yazar tarafından değil mektupları daha sonra bir araya getiren başka biri tarafından yazılmıştır. Abdülkerim Çelebi, dönemin vezirlerine Şeyhülislamlarına, âlimlerine, paşalarına, ahabplarına ve Toktamış Giray Han'a

altmış civarında mektup yazmıştır. Eserin yirmi beşten fazla nüshası olması, ilgiyle okunduğunu ve beğenildiğini göstermektedir (Haksever 1995:107-109).⁴ Müellif nüshası mevcut değildir. Mektupların gönderildiği tarihler mektupta geçmemektedir.

Mektupların üslûbu, süslü nesir özelliği göstermektedir. Farsça ve Arapça beyitler özellikle Farsça tamlamaların fazlalığı ve cümlelerin uzun olması eserin dilini ağırlaştırmıştır. Çelebi'nin en çok mektup yazdığı kişiler ise

³ Ayrıca bkz. Adem Kılıç; "Unutulmuş Bir Münşî, Akhisarî Abdülkerim Çelebi, Münşe'âtı ve Şeyhülislâm Yahyâ Efendi'ye Bayram Tebriği Vesilesiyle Gönderdiği Mektubu" ,Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi C.8, S.40,2015. ; Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifler, Haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen C.I, Meral Yayınevi; İstanbul 1972, s.260; Bursalı Mehmed Tahir, Aydın Vilâyetine Mensûb Meşâyih, Ulemâ, Şuarâ, Müverrihîn ve Etibbânın Terâcim-i Ahvâli, haz. M. Akif Erdoğan (İzmir: Akademi Kitabevi, 1994, s.71-72;Katip Çelebi, Katip Çelebi'den Seçmeler, C.III Haz. Orhan Şaik Gökyay İstanbul 1991, s.831; Suat Donuk, Nevî-zâde Atâyî - Hadâiku'l-hakâik fî Tekmiletî's-şakâik (İnceleme-Metin), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Manisa 2015, s.1699-1700; Muhammed Ülgen, Abdülkerim Çelebi Münşe'âtı (İnceleme-Metin): Fırat Üniversitesi, SBE, Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sevim BİRİCİ, Devam Eden Doktora Tezi,Elazığ. ⁴ Kılıç, agm., s.102-111; Hasan Gültekin, Türk Edebiyatında İnşâ, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2015, s.124-125.

Şeyhülislam Yahya ve Şeyhülislam Esad Efendi'dir. Mektupların gönderildiği kişiler şunlardır: Şeyhülislam Yahya Efendi, Şeyhülislam hazretleri, Şeyhülislam Mehmed Efendi, Şeyhülislam Es'ad Efendi, Abdülaziz Efendi, Abdülganizade Efendi, ulema-yı kibar, Rıza'yı Ali Çelebi, Vezir-i Azam Nasuh Paşa, ahabab-ı sadakat-nişin, Sadreddin-zade Mehmed Emin Efendi, mansıb-ı Şam için yazılan mektup, Reis Mehmed Efendi, Ali Çelebi-zade Abdullah Efendi, Azmizade Efendi, Haleb-i şehbâdan vali-yi vilayet, Ebussuud Efendi, Veysi Efendi, Muid Ahmed Efendi, fazıl-ı müşarün ileyh, Lâlâ Mehmed Paşa, Hasan Paşa, Ali Paşa, Murad Paşa, İnyet Giray Han, bazı ahabablarına, ahabab-ı zü'l-me'arife, Ahmed Paşa...⁵

2.b.Vefeyât: Arapça Vefeyât nüshası kayıptır (Gönül 1945: 160). Nev'izâde Atayî'nin övgüyle bahsettiği, Şakâiku'n-Nu'mâniye'ye benzer bir eser olarak Arapça kaleme almış olan Abdülkerim Çelebi bu eseri daha sonra Terâcim-i Kibârü'l-ulemâ Ve'l-vüzerâ adıyla Tükçeye çevirmiştir. Eserde yedisi sadrazam, yedisi ulema olmak üzere on dört kişinin biyografisine yer verilmiştir (Ekinci 2014: 81). Eserin bilinen tek nüshası Avusturya Wien'de (Flügel 1865: 270) bulunan Österreichische Nationalbibliothek'tedir.⁶

2.c. Fî İlmî Âdâbi'l-bahs: Arapça bir risâle olup mantık sahasında yazılmıştır.(Ekinci 2014: 81)⁷

3.MÜNŞE'ÂTLARLA İLGİLİ YAPILAN TASNİFLER

Münşe'âtların içeriğine ve bahsettiği konulara göre çeşitli sınıflamalar yapılmıştır. Abdurrahman Daş; münşe'âtların içeriği ve tasnifi ile ilgili kısa bir açıklamadan sonra muhteva açısından münşe'âtları edebî, tarihî ve didaktik olmak üzere üçe; yazılışlarına göre münşe'âtları telif münşe'âtlar, inşâ suretlerini bir kişinin yazdığı, derleme ve tertiplerini ise başkalarının yaptığı münşe'âtlar olmak üzere üçe; umumi içeriğine göre ise münşe'âtları resmî olmayan yazıları içerenler, resmî belgeleri içeren münşe'ât mecmuaları, öğretici bilgileri içeren münşe'ât mecmuaları ve şairlere ait münşe'ât mecmuaları olmak üzere dörde ayırmaktadır. Ayrıca yaptığı tasnif başlıklarına örnek eserler de vermektedir (Daş 2003:62-67). Levend ise münşe'ât mecmualarını resmî yazılardan toplanmış olanlar; münşe'ât ya da mecmua adı altında devlet büyükleri, âlimler vb. kişiler için yazılacak yazıların başlıkları, hatimeleri, bu yazılara uygun düşecek cümleler, ibareler, beyitler ve örnekler veren eserler; yalnız bir şairin mektuplarından toplanmış olanlar ile başka başka şairlerin mektuplarından toplanmış olanlar olmak üzere dört gruba ayırmaktadır (Levend 2014:113-116)⁸. Abdülkerim Çelebi'nin münşe'âtı taşıdığı özellikler itibariyle resmî olmayan yazıları içeren hususi münşe'âtlara örnek verilebilir. Bu gruptaki mektuplara tebriknameler, şefaathane, talebname teahhütler, taziyenamerler. teşekkürnameler... vb. mektuplar örnek gösterilir (Daş 2003: 57-64; Gökyay 1974:20).

4.MEKTUPUN ÜSLÛP AÇISINDAN İNCELENMESİ

Abdülkerim Çelebi'nin Şeyhülislam Yahya Efendi'ye gönderdiği bu mektupta muhatabın hem devrin ilim adamı hem en üst dinî makamın temsilcisi hem de büyük bir edebiyatçısı olduğu düşünüldüğünde kullandığı üslûp büyük önem taşımaktadır. Bir üst makama gönderilen mektuplarda resmî bir dil kullanılır. Bu mektupta dönemin süslü nesrinin de etkisiyle ağır bir dilin kullanıldığı hemen göze çarpmaktadır. Münşinin Arapça ve Farsçaya vukufiyetini göstermesi bakımından mektubunda yer verdiği uzun Farsça terkipler, Arapça ve Farsça

⁵ Abdülkerim Çelebi'nin Münşe'âtı ile ilgili bilgiler Hacı Selim Ağa Ktb. Selim Ağa (985/4, yk. 97-149) nüshası esas alınarak verilmiştir.

⁶ Österreichische Nationalbibliothek (Wien) nadir eserler bölümünde HO 129. arşiv numaralı eserin adı Terâğim-i Kibârîl-'Ulemâ' ve l-Vüzerâ' yazarın adı da Abdülkerim b. Sinq Aqhısarî olarak geçer.

⁷ Ayrıca bu eser ve mantıkla ilgili Osmanlı sahasında yazılan diğer eserler hakkında Pehlivan şu tespitte bulunur: Semerkandî sonrası âdâb geleneği; hem telif, şerh, haşiye, talik ve hamîş yazın kültürü ile hem de uygulamasına dönük en yetkin örneklerini Osmanlı bilim havzasında verdi. Necmettin Pehlivan, "Âdâbu'l-Bahs ve'l-Münazara Üzerinden Tehafütleri Okumaya Bir Giriş", Uluslararası 13. Yüzyılda Felsefe Sempozyumu Bildirileri, Ed.: Doç. Dr. Murat Demirkol-Ar. Gör. M. Enes Kala, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan Bilimleri Fakültesi, Ankara 2014, s. 92-106.

⁸ Detaylı bilgi için bkz. Orhan Şaik Gökyay, Tanzimat Dönemine Değın Mektup, Türk Dili (Mektup Özel Sayısı), C. 30 S.274, 1974, s.17-23.); Gültekin, age., s.317-323; Mustafa Uzun, Dia C.32, s.18-20; İbrahim Çetin Derdiyok, "Osmanlı Devrinde Mektup Yazma Geleneği", Osmanlı, Ankara 1999, IX, s.731-733; Halil İbrahim Haksever, "Eski Türk Edebiyatında Mektup", Hece Dergisi Mektup Özel Sayısı S.114-115-116, 2006. Ankara: Hece Yay. s.37-47.

beyitler önem arz etmektedir. Mektuplarının tamamına bakıldığında yazarın Türkçe, Farsça ve Arapçaya hâkim olduğu hemen göze çarpmaktadır. Özellikle Farsça terkiplerin yoğunluğu anlam noktasında okuyucuyu zorlamaktadır. Şeyhülislam Yahya Efendi'ye mektubun yazıldığı dikkate alındığında yazar münşiyâne tutumunu daha da ileri bir noktaya götürmektedir. Bu durum sadece yazara münhasır bir durum olmadığı dönemin münşilerine bakıldığında hemen göze çarpan bir üslûp özelliği olduğu söylenebilir.⁹ 17. yy nesir üslûbunun özellikleri bu mektupta da görülmektedir. Dolayısıyla münşi, ait olduğu edebiyatın üslûp özelliklerine, klasik mektup yazma kurallarına riayet etmektedir.

5. MEKTUBUN ŞEKİL AÇISINDAN İNCELENMESİ

Çetin Derdiyok (1997:666); Mebâniyü'l-inşâ adlı eserde mektuplarda ibtida, tahallüs, talep ve intiha olmak üzere dört bölümün olduğunu ifade eder. Ayrıca Mesîhî'nin Gül-i Sad-berg adlı eserinde incelediği yüze yakın mektup örneğinde elkâb ve duâ bölümlerinin olduğunu tespit ederek mektuplardaki bölüm sayısını altı olabileceğini söyler.¹⁰

Mektubun bölümleri:

Elkab: Devlet büyüklerinin gönderdikleri mektuplarda bazılarının unvan yerine muhatapın makam ve mevkiine uygun sıfatlarla hitap edildiği bölümdür. Muhatap için, makam ve mevkilere göre farklı farklı elkab cümleleri vardır. Resmî mektuplar dışında özel mektuplarda da elkab bölümlerine yer verilir (Gültekin 2015: 322).

Mektupta elkab bölümü yoktur.

İbtida: İbtidâ kelimesi başlama, başlangıç anlamlarına gelir. Mektupların giriş bölümüdür. Bu bölümden önce elkab bölümü gelir. Bu bölümde mektubun gönderildiği kişiye yazar saygı, övücü ve hürmet yüklü ifadelerle yer verir (Derdiyok 1999:734).

Mektup Arapça bir beyitle başlamış, ardından mensur ifadelerle devam etmiştir.

Mektubun ibtida bölümü:

*(17)lem yebki ğayruke insānun yilāzibuhu
felā berihet li'eyni'd-dehri insānen*

Beytin anlamı şu şekildedir: Zamanın gözünde insan var oldukça senin dışında onu yapacak/düzenleyecek başka biri yoktur. Beyitte övgü dolu ifadeler kullanılmıştır. Beyitler genellikle ünlü bir şairin beyti ya da anlamca övgü dolu ifadelerin yer aldığı herhangi bir şairin şiirinden beyitler, kıtalar şeklinde de olabilir.

Neşr: *Ĥidmet-i rüft ü (18) rüb-ı bārgāh-ı fetvā-penāh edā-kerde-i cārüb-ı müjgān olduĝdan şoñra*

Mensur ifadelerle de Şeyhülislam Yahya'nın makamını dolaylı olarak da şahsına tazim bildiren ifadelerle yer verilmektedir.

Tahallüs: Tahallüs kurtulma, halâs olma anlamlarına gelmektedir. Bu anlamlarda "halâs olma, kurtulma" anlamı mektup bölümü için daha uygundur. Tahallüs bölümü ibtida ile talep bölümü arasında bulunur. Kısa bir ifadeyle tahallüs bölümüne geçiş özelliği gösterir (Derdiyok 1997:666-667).

Mektupta tahallüs bölümü şu şekildedir: *'arza-dāşt-ı bendegī budur ki*

Bendenin/kölenin arzusu budur ki

Talep: İsteme, dileme; arzu etme anlamlarına gelmektedir. Mektupta yazarın kendisi için ya da başka bir kimse için talepte bulunduğu bölümdür.

Tāceddin dā'ileri maĝlūb-ı evlād u (20) 'ıyāl bir pīr-i faĝīr-i perīşān-ĥāldür. Merĥamet ü işfāk-ı ĥāşşe-i lāzıme zāt bārān-ı (21) berekāt Şeyĥü'l-İslāmī re'fet-penāhī lā-zāle maĥfūfen bi-'avni ila'llāhī olup hemīşe (22) dest-gīrī cülāb-ı ızırāb-ı üftādegān mekārīm-i celiyye-i cibilliyyelerine lāzım-ı beyyine bi'l (23)-ma'nā'l-eĥaş olmaĝın deryūze-i zekāt-ı ĥırmen-i iltifāt ile evĝātı gūzār eyleye...

⁹ Bu ağıdalı üslûp diğer münşilerde de görülmektedir. Ayrıca bkz. Halil İbrahim Haksever, Bahir Selçuk, Mesut Algül, Sünbülzâde Vehbî'nin Mektupları, International Journal of Language Academy Volume 6/5 December 2018 s. 362.

¹⁰ Detaylı bilgi için bkz. Gültekin age. 319-323; Mübahat S. Kütükoğlu, Osmanlı Belgelerinin Dili, s.321-323, Kubbe Neşriyat, İstanbul, 1994; Halil İbrahim Haksever, Eski Türk Edebiyatında Münşe'âtlar ve Nergisi'nin Münşe'âtı, İnönü Üniversitesi, SBE, Danışman: Yard. Doç. Dr. Hasan Kavruk, Malatya 1995, (Yayımlanmamış doktora tezi) s.34-47.

Abdülkerim Çelebi Taceddin Efendi'nin karşılaştığı zor durumdan kurtulması için Şeyhülislam'dan yardım talep etmektedir.

'*Abd-ı hâlişü'l-vâlâları dahî dest-yârî-i delâlet-i (8) hayrile hişşe-dâr-ı nişâb-ı şevâb olmak lufta bahâne-cüy-ı Girdigâr-ı dâdârdan istib'âd (9) olunmaz. Ümîd-perverâ nâ-müsâ'ade-i rûzgâr hemîşe der-çar olmağla ol mültemise dest-rese (10) imkân şüret-nümâ-yı mir'ât vücûd olmaz ise necl-i necâbetmendleri Abdü'r-raḥmân Çelebi bende(11)lerine Şahin Lâlâ yaḥud aña müdâni bir medrese iḥsân-ı teselli-baḥş-ı pîr-i fakîr ola.*

Çelebi, Şeyhülislam'dan zamanın sıkıntılarında, düştüğü zor durumdan dolayı kendisine de yardım edilmesini, Şahin Lala Medresesinde ya da ona benzer bir medresede görev verilmesini istemektedir. Talep bölümünde maddi bir isteğin dile getirilmesi dikkat çekmektedir. Bu talep dile getirilirken süslü ifadelerin ve edibâne bir dillin kullanılması münşilerin üslup özelliği olarak öne çıkmaktadır. Muhatabın ümidlerin sığınağı/ümidleri besleyen (ümîd-perverâ) olarak zikredilmesi hem muhataba verilen değeri hem de talebin karşılanması ümidini göstermesi bakımından dikkat çeken başka bir özellik olarak ifade edilebilir. Ayrıca yazarın mektupta işaret ettiği husus mektupların yazıldığı dönemin sosyal, siyasal ve kültürel olarak önemli bir kaynağı gerçeğine de işaret etmektedir.

Abdurrahman Çelebi denilerek de kendisini makam ve rütbe bakımından küçük göstererek Şeyhülislam Efendi'nin inayetlerine mazhar olmayı arzulamaktadır.

İntiha: İntihâ son bulma, sona erme, nihayet vb. anlamlara gelmektedir. Mektupların tamamlandığını gösteren bu bölümlerde "Bâki'd-dua, Bâki ferman Sultânıumdur, Bâki" gibi klişe ifadeler yer verilir (Derdiyok 1999:735). Mektuptaki intihâ bölümü şu şekildedir:

(12) *Bâkî tevfiḳ-i refiḳ sa'âdet-ziyâdet*

Dua: Mektubun gönderildiği kişiye iyi dileklerde, temennilerde bulunulan bölümdür.

Mektupta dua bölümü:

Baḳiyete beḳâe'l-feaḳedeyni bi-ni'metin

Ve 'ayşin (13) şafiki'z-zılli aḥḍere meyyâsü

Sen, iki kutup yıldızı gibi nimet ve gölgesi yeşil ve güzel bir yaşam içerisinde kalasın.

Velâzâlet el-'ülyâ indeke vefduhâ

Turrevvicu bi-envâ'in (14) ve taḡdû ve bi-ecnâsin

Yüceliğin devam ettikçe, (bu yüceliğin) çeşitli şekilleri ve türleriyle gelenleri teşvik eder. Münşi, dua bölümünde Arapça iki beyte yer vermiştir. Muhatabı metheden övgü dolu ifadeler kullanılarak mektuba son verilmiştir.

İmza: Mektubu yazanın imzasının (adının) olduğu bölümdür. Bu mektupta imza bölümüne yer verilmemiştir. Nedeni de mektupların üçüncü bir şahıs tarafından derlenmesidir.

6. MEKTUBUN TRANSKRİPTLİ METNİ

[H-102a]¹¹ *Maḥmiye-yi Bursa'dan pîr-i fakîr giriftâr-ı 'ıyâl Tâce'd-dîn Efendi'niñ tesviye-i umûriçün (15) sa'âdetli Şeyḫü'l-islâm ve müftiyü'l-enâm Yaḥyâ Efendi ḥazretlerine (16) irsâl etdügi şefâ'at-nâmedür.¹²*

(17) *Lem yebki ḡayruke insânun yilâzibuhu*

Felâ berihet li'eyni'd-dehri insânen¹³

¹¹ Münşe'ât-ı Abdülkerim Çelebi, Hacı Selim Ağa Ktb. Selim Ağa (985/4, yk. 97-149).

¹² Arapça beyit çevirileri Dr. Öğr. Üyesi Emrullah Ülgen tarafından yapılmıştır.

¹³ Zamanın gözünde insan var oldukça senin dışında onu yapacak/düzenleyecek başka biri yoktur.

Neşr: Hizmet-i rüft ü (18) rüb-ı bârgâh-ı fetvâ-penâh edâ-kerde-i cârüb-ı müjgân olduğdan sonra 'arza (19)-dâşt-ı bendegî budur ki bendegân-penâhâ Tâce'd-din dâ'ileri mağlûb-ı evlâd u (20) 'ıyâl bir pîr-i fakîr-i perîşân-ı hâldür. Merhamet ü işfâk-ı hâşşe-i lâzime zât-ı bârân-ı (21) berekât Şeyhü'l-islâmî re'fet-penâhî lâ-zâle maḥfûfen bi-'avni ila'llâhî olup hemîşe (22) dest-gîrî cülâb-ı ıztırâb-ı üftâdegân mekârim-i celiyye-i cibilliyelerine lâzım-ı beyyine-i bi'l (23)-ma'na'l-eḥaş olmağın deryûze-i zekât-ı hırmen-i iltifât ile evkâtı güzâr eyleye. Râtibe-i mu'ayyene (24) bedel-i mâ-yeteḥallel olmayup bi'z-zarûre teşebbüs-i ezyâl-ı istikrâz itmegin teḳâzî-i kerem vâm (25) -ḥ'âhânile dâ'imâ zâr u zebûn ve merkez-i dâ'ire-i¹⁴ düyûn olmuştur. Müsâ'ade-i vaḳf-ı Sulṭân [H-102b] (1) Murâd-ı şânî ve isdâ'-ı ma'rûfe-i ihtimâm-ı 'âlî-ḥâzret-i ḥudâyiğânî silsile-cünbân-ı ricâ'-ı vâşık (2) olup bir miḳdâr cerâye için ḥasebü'l-müdde'î 'arza-ı bendegî iḥsâna bahâne (3) olmağ ümîdî ile ıḣdâr olındı. Mekârim-i destgâhâ ḡarâz-ı 'alî-cenâb-ı fıtraṭ-bülend-i (4) fevâzıl-pesend için isticlâb-ı mezîd-i ed'ıye-i ḥayrdur. Tîr-i du'â-yı pîr-i muḳavves-ḳâmet (5) iḥlâş-kiş-i pür-tâb-kerde-i şüst-i dürüst-niyâz olduğda râst-rev-i nişâne-i (6) icâbet olmağ inşâ'allâhu te'âlâ muḥaḳḳaḳdur.

Beyt:

ve ger murâd be-gired ḥuşûl mî-gerded (7)

du'â be-ka'be-i ḥüsn-i ḳabûl mî-gerded¹⁵

Neşr:

'Abd-ı ḥâlîşü'l-vâlâları dahı dest-yârî-i delâlet-i (8) ḥayrile ḥişşe-dâr-ı nişâb-ı şevâb olmak luḡfa bahâne-cüy-i Girdîğâr-ı dâdârdan istib'âd (9) olunmaz. Ümîd-perverâ nâ-müsâ'ade-i rûzgâr hemîşe der-kâr olmağıla ol mültemise dest-rese (10) imḳân şüret-nümâ-yı mir'ât vücûd olmaz ise necl-i necâbetmendleri Abdü'r-raḥmân Çelebi bende(11)-lerine Şâhin Lâlâ yaḥud aña müdâni bir medrese iḥsân-ı teselli-baḥş-ı pîr-i fakîr ola. (12) Bâḳî tevfiḳ-i refiḳ sa'âdet-ziyâdet

Şî'r:

baḳiyete beḳâe'l-feaḳedeyni bi-ni'etin

ve 'ayşin (13) şafiki'z-zıllî aḥḍere meyyâsün¹⁶

velâzâlet el-'ülyâ 'indeke vefduhâ

turrevvicu bi-envâ'in (14) ve taḡdû ve bi-ecnâsin¹⁷

SONUÇ

Abdülkerim Çelebi devrinin önemli kadısı ve mektup yazarlarından. Medreselerde hocalık ve kadılık görevi yanında mektup yazması çok yönlü bir birikime sahip olduğunu gösterir. Mantık ilmi ve biyografi merakı da ayrıca bu çok yönlü birikimi göstermesi bakımından önemli detaylardır.

¹⁴ dâ'ire-i: British Museum Or. 1039. yk.92b; dâ'ire: Hacı Selim Ağa Ktb. Selim Ağa 985/4, yk. 102a.

¹⁵ Eğer murat edersen sonuç alırsın. Kâbe'de dua ḥüsn-ü kabul olur.

¹⁶ Sen, iki kutup yıldızı gibi nimet ve gölgesi yeşil ve güzel bir yaşam içerisinde kalasın.

¹⁷ Yüceliğin devam ettikçe, (bu yüceliğin) çeşitli şekilleri ve türleriyle gelenleri teşvik eder.

Arapça ve Farsçaya hâkimiyeti gerek bu mektubunda gerekse de münşe'âtının bütün örnek mektuplarında hemen dikkat çekmektedir. Yazdığı cümlelerden sonra bu iki dilden örnek beyitleri kullanması Arap ve İran edebiyatına hâkim olduğunu göstermektedir.

Mektupta uzun cümlelerin olması, Farsça uzun terkiplerin kullanılması anlamı zorlaştırmaktadır. Süslü bir nesrin kullanılması yaşadığı dönemin edebî muhiti ile iç içe olduğunu ispatlamaktadır.

Şekil ve muhteva açısından incelenen mektup klasik Osmanlı mektup yazma kurallarına bağlı kaldığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

- AKBAYAR, Nuri (1996). Mehmed Süreyyâ Sicill-i Osmanî Ünlüleri, Yayına Hazırlayan: Nuri Akbayar, (Eski Yazıdan Aktaran: Seyit Ali Karaman), C.I., İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- AYVERDİ, İlhan (2011). Kubbealtı Lûgatı Misalli Büyük Türkçe Sözlük, İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Bursalı Mehmed Tahir, Aydın Vilâyetine Mensûb Meşâyih, Ulemâ, Şuarâ, Müverrihîn ve Etibbânın Terâcim-i Ahvâli, Haz. M. Akif Erdoğan, Akademi Kitabevi, İzmir 1994.
- Bursalı Mehmed Tahir (1972). Osmanlı Müellifler, Haz. A.Fikri Yavuz, İsmail Özen C.I, Meral Yayınevi, İstanbul.
- DAŞ, Abdurrahman (2003). Osmanlılarda Münşe'ât Geleneği, Hoca Sadeddin Efendi'nin Hayatı, Eserleri ve Münşe'âtı, A.Ü.S.B.E., (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara.
- DERDİYOK, İbrahim Çetin (1997). "Eski Edebiyatımızdan Günümüze Mektuplarda Biçim", Türk Kültürü, Yıl XXXV, S. 415, Ankara.
- DERDİYOK, İbrahim Çetin (1999). "Osmanlı Devrinde Mektup Yazma Geleneği", Osmanlı: Kültür ve Sanat, C IX, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- GÖKYAY, Orhan Şaik (1974). "Tanzimat Dönemine Değın Mektup", Türk Dili (Mektup Özel Sayısı), C. 30 S.274.
- GÖNÜL, Behcet (1945). "İstanbul Kütüphanelerinde Al-Şakâik Al-Nu'mâniya Tercüme ve Zeyilleri", Türkiyat Mecmuası, İstanbul, VII-VIII/2.
- FLÜGEL Gustav (1865). Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek zu Wien, I Voll. Wien.
- GÜLTEKİN, Hasan (2015). Türk Edebiyatında İnşâ, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- HAKSEVER, H. İbrahim (1995). Eski Türk Edebiyatında Münşe'âtlar ve Nergisî'nin Münşe'âtı, İnönü Üniversitesi SBE, Danışman: Yard. Doç. Dr. Hasan Kavruk, (Yayımlanmamış doktora tezi), Malatya.
- HAKSEVER, Halil İbrahim (2006). "Eski Türk Edebiyatında Mektup". Hece Dergisi Mektup Özel Sayısı(S. 114-115-116). Ankara: Hece Yay.
- HAKSEVER, Halil İbrahim; SELÇUK, Bahir; ALGÜL Mesut (2018). Sünbülzâde Vehbî'nin Mektupları, International Journal of Language Academy Volume 6/5 December.
- Kâtib Çelebi (1871). Fezleke, Cerîde-yi Havâdis Matbaası, İstanbul.
- Katip Çelebi (1991). Katip Çelebi'den Seçmeler, C.III, Haz. Orhan Şaik Gökyay İstanbul.
- KILIÇ Adem (2015). "Unutulmuş Bir Münşî, Akhisarî Abdülkerim Çelebi, Münşe'âtı Ve Şeyhülislâm Yahyâ Efendi'ye Bayram Tebriği Vesilesiyle Gönderdiği Mektubu", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi C.8, S.40.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S. (1998). Osmanlı Belgelerinin Dili, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul.
- LEVEND, Agâh Sırrı (2014). Türk Edebiyatı Tarihi, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Münşe'ât-ı Abdülkerim Çelebi, Biritish Museum, Or. 1139 (yk. 80-120).
- Münşe'ât-ı Abdülkerim Çelebi, Hacı Selim Ağa Ktb. Selim Ağa (985/4, yk. 97-149).
- DONUK, Suat (2015). Nevî-zâde Atâyî, Hadâiku'l-hakâik fi Tekmileti"-ş-şakâik (İnceleme-Metin), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Manisa.
- Nevî-zâde Atâyî (1852). Zeyl-i Şakâyık, Matbaa-yı Âmire, 1268 (1852).

- PEHLİVAN, Necmettin (2014). Uluslararası 13. Yüzyılda Felsefe Sempozyumu Bildirileri, "Âdâbu'l-Bahs Ve'l-Münâzara Üzerinden Tehafütleri Okumaya Bir Giriş", Yrd. Doç. Dr., Editörler Doç. Dr. Murat Demirkol Ar. Gör. M. Enes Kala, Ankara.
- EKİNCİ, Ramazan (2014). Uşşâkîzâde Hasîb'in Zeyl-i Şakâ'iki, (İnceleme-Metin-Dizin), Celal Bayar Üniversitesi, SBE, Danışman: Prof. Dr. Âdem Ceyhan, doktora tezi, Manisa.
- UZUN, Mustafa (2006). "Münşe'ât" mad., DİA, C. 32, Diyanet Vakfı Yay. , İstanbul.
- ÜLGEN, Muhammed (Devam Eden Doktora Tezi). Abdülkerim Çelebi Münşe'âtı (İnceleme-Metin), Fırat Üniversitesi, SBE, Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sevim BİRİCİ, Elazığ.

